Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
«Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна»

Г. М. Канцавая

МАРФАЛОГІЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ: САМАСТОЙНЫЯ ЧАСЦІНЫ МОВЫ

Рэкамендавана вучэбна-метадычным аб’яднеллем па педагагічнай адукацыі ў якасці практыкума для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі, якія навучаюцца па спецыяльнасці 1-01 02 01 Пачатковая адукацыя

Репозиторий БрГУ

Брэст
БрДУ імя А. С. Пушкіна
2020

УДК 811.161.3'366(076,5)
ББК 81.411.3-21я73
К19

Рэцэнзенты:

кафедра мовазнаўства і лінгвадыдактыкі
УА «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»

дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук, дацэнт **Г. К. Чахоўскі**

Канцавая, Г. М.
К19 Марфалогія беларускай мовы: самастойныя часціны мовы : практыкум / Г. М. Канцавая ; М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь, Брэсц. дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна. – Брэст : БрДУ, 2020. – 116 с.

Практыкум уключае неабходныя матэрыялы для самастойнай працы студэнтаў: сціслыя тэарэтычныя звесткі пра самастойныя часціны мовы, заданні рознай ступені цяжкасці для аўдыторнай і пазааўдыторнай працы з мэтай адпрацоўкі атрыманых тэарэтычных ведаў, а таксама заданні да кантрольных прац і спіс рэкамендаванай літаратуры.

Выданне адрасавана студэнтам спецыяльнасці 1-01 02 01 «Пачатковая адукацыя».

УДК 811.161.3'366(076,5)
ББК 81.411.3-21я73

ISBN 978-985-22-0173-5

© УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна», 2020

Репозиторий БрГУ

ПРАДМОВА

Мэта практыкума – спрыяць сістэматызацыі і абагульненню студэнтамі тэарэтычнага і практычнага матэрыялу па самастойных часцінах мовы, выпрацоўцы ў будучых настаўнікаў пачатковых класаў навыкаў і ўменняў карыстання самастойнымі часцінамі мовы ў практычнай дзейнасці; садзейнічаць фарміраванню ў будучых спецыялістаў навыкаў правільнага і хуткага аналізу моўных фактаў, развіццю ўвагі і цікавасці да беларускай мовы.

У практыкум уключаны неабходныя матэрыялы для самастойнай працы студэнтаў: сціслыя тэарэтычныя звесткі пра самастойныя часціны мовы, заданні рознай ступені цяжкасці для аўдыторнай і пазааўдыторнай працы з мэтай замацавання тэарэтычных ведаў па ўсіх тэмах марфалогіі самастойных часцін мовы і практычных навыкаў, звязаных з асэнсаваннем граматычных асаблівасцяў кожнай самастойнай часціны мовы, авалодання разнастайнымі практычнымі навыкамі ў галіне марфалогіі і выпрацоўкі ўстойлівых навыкаў марфалагічнага аналізу назоўніка, прыметніка, лічэбніка, займенніка, прыслоўя, безасабова-прэдыкатыўных слоў, дзеяслова і яго формаў – дзеепрыметніка і дзеепрыслоўя, а таксама заданні для кантрольных прац і спіс рэкамендаванай літаратуры.

Матэрыял у практыкуме размешчаны ў адпаведнасці з логікай вывучэння самастойных часцін мовы – ад агульных паняццяў марфалогіі як часткі граматыкі да праблем канкрэтных часцін мовы.

Заданні, уключаныя ў практыкум, розныя па характары, аб’ёме і ступені цяжкасці, што дазволіць выкладчыку арганізаваць працу з рознай па ўзроўні ведаў студэнцкай аўдыторыяй. Прапанаваныя заданні можна выкарыстоўваць і для бягучага кантролю ведаў.

Практыкум «Марфалогія беларускай мовы. Самастойныя часціны мовы» адрасаваны студэнтам спецыяльнасці 1-01 02 01 «Пачатковая адукацыя» дзённай і завочнай формаў атрымання вышэйшай адукацыі.

Репозиторий БрГУ

ЗМЕСТ

Прадмова……………………………………………………………….. 3
Марфалогія як раздзел граматыкі…………………………………….. 4
Часціны мовы як лексіка-граматычныя класы слоў…………………… 6
Назоўнік як часціна мовы……………………………………………... 8
Лексіка-граматычныя разрады назоўнікаў…………………………… 9
Граматычныя катэгорыі назоўніка……………………………………. 13
Тыпы скланення назоўнікаў…………………………………………… 18
Словаўтварэнне назоўнікаў…………………………………………… 22
Марфалагічны разбор назоўнікаў…………………………………….. 24
Прыметнік як часціна мовы. Лексіка-граматычныя разрады прыметнікаў…………………………………………………………… 25
Поўныя і кароткія формы якасных прыметнікаў. Ступені параўнання якасных прыметнікаў…………………………………………….. 28
Скланенне прыметнікаў……………………………………………….. 31
Словаўтварэнне прыметнікаў. Правапіс складаных прыметнікаў……. 33
Марфалагічны разбор прыметнікаў…………………………………... 36
Лічэбнік як часціна мовы. Разрады лічэбнікаў паводле структуры і значэння………………………………………………………….. 37
Ужыванне лічэбнікаў з назоўнікамі…………………………………... 40
Скланенне лічэбнікаў розных разрадаў……………………………… 42
Марфалагічны разбор лічэбнікаў…………………………………….... 44
Займеннік як часціна мовы. Разрады займеннікаў па суадносінах з іншымі часцінамі мовы і па значэнні……………………………….. 45
Скланенне займеннікаў………………………………………………... 50
Марфалагічны разбор займеннікаў…………………………………… 52
Дзеяслоў як часціна мовы…………………………………………….. 53
Пераходныя і непераходныя дзеясловы. Зваротныя дзеясловы……….. 58
Катэгорыі стану і трывання дзеяслова……………………………….. 61
Катэгорыя ладу дзеяслова…………………………………………….. 65
Катэгорыя часу дзеяслова……………………………………………... 68
Катэгорыя асобы, роду, ліку дзеясловаў……………………………... 71
Спражэнне дзеясловаў………………………………………………… 75
Словаўтварэнне дзеясловаў…………………………………………… 77
Правапіс суфіксаў дзеясловаў………………………………………… 78
Марфалагічны разбор дзеясловаў…………………………………….. 80
Дзеепрыметнік як форма дзеяслова………………………………….. 80
Марфалагічны разбор дзеепрыметнікаў……………………………… 86
Дзеепрыслоўе як форма дзеяслова………………………………….. 86
Марфалагічны разбор дзеепрыслоўя………………………………… 91

Репозиторий БрГУ

Прыслоўе як часціна мовы…………………………………………………….. 92
Ступені параўнання, формы суб’ектыўнай ацэнкі якасных прыслоўяў……………………………………………………………………… 95
Утварэнне прыслоўяў…………………………………………………….. 97
Правапіс прыслоўяў………………………………………………………. 99
Марфалагічны разбор прыслоўяў……………………………………... 100
Безасабова-прэдыкатыўныя словы (катэгорыя стану)………………. 101
Марфалагічны разбор безасабова-прэдыкатыўных слоў……………… 105
Заданні для кантрольных прац………………………………………... 106
Спіс рэкамендаванай літаратуры………………………………………. 114
Репозиторий БрГУ